

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΜΟΣΧΑΣ

Οι αρχές του κοινωνικού δόγματος της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας Ζητήματα Βιοηθικής

ΕΥΘΑΝΑΣΙΑ¹

XII.8. Η πράξη της λήψεως ανθρώπινων οργάνων χρήσιμων για μεταμόσχευση όπως και η εξέλιξη της ανάνηψης δημιουργούν το πρόβλημα του σωστού προσδιορισμού της στιγμής του θανάτου. Παλαιά ως κριτήριο θεωρείτο η αναπότρεπτη διακοπή της αναπνοής και της κυκλοφορίας του αίματος. Όμως χάρη στην αναβάθμιση των τεχνολογιών ανάνηψης αυτές οι καταλυτικές για τη ζωή λειτουργίες μπορούν να υποστηρίζονται με τεχνικούς τρόπους για ένα μακρύ διάστημα. Το γεγονός του θανάτου με αυτό τον τρόπο μεταστρέφεται στη διαδικασία του «αποθνήσκειν», που εξαρτάται από την απόφαση του ιατρού, πράγμα το οποίο επιβάλλει στη σύγχρονη ιατρική μια εντελώς καινούργια ευθύνη.

Στην Αγία Γραφή ο θάνατος παρουσιάζεται ως διαχωρισμός ψυχής και σώματος (Ψαλ. 145. 4, Λκ. 12. 20). Έτσι μπορούμε να μιλήσουμε για την συνέχιση της ζωής έως ότου ο οργανισμός λειτουργεί ως ένα σύνολο. Η συνέχιση της ζωής με τεχνικούς τρόπους, όταν κατ' ουσία λειτουργούν τα επί μέρους όργανα, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως υποχρεωτικός και σε όλες τις περιπτώσεις ως επιθυμητός σκοπός της ιατρικής. Ενίοτε η αναβολή της ώρας του θανάτου όχι μόνο επεκτείνει τα βάσανα του ασθενούς, στερώντας τον άνθρωπο του δικαιώματος της επάξιας, «αναισχύντης και ειρηνικής» τελευτής, την οποία οι χριστιανοί ζητούν από τον Κύριο στις ακολουθίες. Όταν η ενεργός θεραπεία παύει να είναι εφικτή, τη θέση της πρέπει να λάβει η καταπραϋντική θεραπεία (αναισθησία, περιποίηση, κοινωνική και ψυχολογική στήριξη) όπως επίσης και η ποιμαντική μέριμνα. Όλα αυτά αποβλέπουν στην εξασφάλιση του αληθινού ανθρώπινου τέλους της ζωής, που ζεστάθηκε από την ελεημοσύνη και την αγάπη.

Η Ορθόδοξη αντίληψη της αναισχύντης τελευτής συμπεριλαμβάνει την προετοιμασία για το θάνατο, η οποία θεωρείται ως σημαντική, από πνευματική άποψη, φάση της ανθρώπινης ζωής. Ο ασθενής που μεριμνά χριστιανικά για τις τελευταίες μέρες της επίγειας ύπαρξής του είναι ικανός να βιώσει την ευλογημένη

¹ <https://old.mospat.ru/gr/documents/social-concepts/xii/>

μεταμόρφωση που οφείλεται στην καινούργια αντιμετώπιση της πορείας του και με διάθεση μετάνοιας να μεταβεί στην αιωνιότητα. Όσον αφορά στους συγγενείς του ασθενούς και στο ιατρικό προσωπικό, η υπομονετική περιποίηση του ασθενούς γίνεται ευκαιρία να υπηρετήσουν τον ίδιο τον Κύριο, σύμφωνα με το λόγο του Σωτήρα: «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε» (Ματθ. 25. 40). Η απόκρυψη των πληροφοριών στους ασθενείς για την βαριά τους κατάσταση με πρόσχημα την διαφύλαξη της ψυχικής του άνεσης, στερεί πολλές φορές τον αποθνήσκοντα την ευκαιρία της ευσυνείδητης προετοιμασίας για το τέλος και την πνευματική παρηγοριά, η οποία αποκτάται μέσα από τη συμμετοχή στα Μυστήρια της Εκκλησίας και επίσης σκοτίζει το νου με την έλλειψη εμπιστοσύνης στους οικείους και τους ιατρούς.

Τα βάσανα πριν το θάνατο δεν εξαλείφονται πάντοτε αποτελεσματικά με τη χρήση των αναισθητικών. Γνωρίζοντας αυτό η Εκκλησία σε αυτές τις περιπτώσεις στρέφεται προς τον Θεό με την ακόλουθη προσευχή: «... καὶ λῦσον τὸν δοῦλον σου τῆς ἀφορήτου ταύτης ὀδύνης καὶ συνεχούσης αὐτὸν πικρᾶς ἀσθενείας, καὶ ἀνάπαυσον αὐτὸν, ἔνθα τῶν δικαίων τὰ πνεύματα (Ἀκολουθία εἰς Ψυχορράγοῦντα). Μόνο ο Κύριος είναι Κυρίαρχος ζωής και θανάτου (Α Βασ. 2. 6). «ἐν χειρὶ αὐτοῦ ψυχὴ πάντων ζώντων καὶ πνεῦμα παντὸς ἀνθρώπου» (Ιωβ. 12. 10). Για αυτό το λόγο η Εκκλησία, που ακολουθεῖ πιστά την θεία εντολή «ου φονεύσεις» (Εξ. 20. 15), δε μπορεί να αναγνωρίσει ως ηθικά αποδεκτές τις διαδεδομένες σήμερα στην κοσμική κοινωνία προσπάθειες νομιμοποίησης της λεγομένης ευθανασίας, δηλαδή της σχεδιασμένης θανάτωσης των ανιάτων ασθενών (ακόμα και όταν το επιθυμούν). Η αίτηση του ασθενούς για την επιτάχυνση του θανάτου ενίοτε οφείλεται στην κατάσταση άγχους που στερεί από αυτόν τη δυνατότητα ορθής αξιολόγησης της κατάστασής του. Η αναγνώριση της νομιμότητας της ευθανασίας θα οδηγούσε σε μείωση του αξιώματος και στη διαστροφή του επαγγελματικού καθήκοντος του ιατρού, ο οποίος καλείται στη συντήρηση της ζωής και όχι στη διακοπή της. «Το δικαίωμα στο θάνατο» δύναται να καταλήξει εύκολα σε κίνδυνο για τη ζωή των ασθενών, η οικονομική κατάσταση των οποίων δεν τους επιτρέπει τη συνέχιση της θεραπείας.

Επομένως η ευθανασία αποτελεί μια μορφή δολοφονίας ή αυτοκτονίας, ανάλογα από τη συμμετοχή του ασθενούς. Στην τελευταία περίπτωση για την ευθανασία ισχύουν οι κατάλληλοι κανόνες, σύμφωνα με τους οποίους ο σχεδιασμένος φόνος όπως και η παροχή βοήθειας για την επιτέλεση αυτού αξιολογούνται ως μια βαριά αμαρτία. Ο προμελετημένος αυτόχειρας, ο οποίος «ἀπὸ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἢ ἄλλως πως ἀπὸ ὀλιγωρίας πεποίηκε τοῦτο», δεν πρέπει να τύχει της χριστιανικής ταφής ή λειτουργικής προσφοράς (Τιμοθ. Αλεξανδρείας, καν. 14). Εάν ο αυτόχειρας αφαίρεσε τη ζωή του ασυνείδητα «εκτὸς φρένων», δηλαδή ως αποτέλεσμα ψυχικής προσβολής, η εκκλησιαστική προσευχή επιτρέπεται αφού η υπόθεση ερευνηθεί από τον οικείο Επίσκοπο. Ταυτόχρονα πρέπει να θυμόμαστε ότι πολλές φορές την ενοχή του αυτόχειρα συμμερίζονται οι γύρω του, οι οποίοι αποδείχθηκαν ανίκανοι ως προς

την ενεργό συμπάθεια ή έλεος. Μαζί με τον Απόστολο Παύλο η Εκκλησία καλεί:
«ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ»
(Γαλ. 6. 2).